

Takács Judit

A harccsoport-koncepció és jövője

A harccsoportok az Európai Unió biztonság- és védelempolitikája számára rendelkezésre álló katonai képességek speciális, gyorsreagálású fajtáját képviselik. Bár gyökereik már az ESDP első képességfejlesztési körének, a helsinki fő célkitűzésnek a megfogalmazásakor megjelentek, a gyorsreagálási képességek, illetve ezek emblematiszikus alfajának, a harccsoportoknak a kérdése csak 2004-ben került az ESDP fejlődésével kapcsolatos diskurzus homlokterébe, és azóta is jelentős érdeklődés kíséri. Cikkünk e politikai siker hátterét vizsgálja, majd összefoglalja a harccsoportokkal kapcsolatban felmerülő főbb kérdéseket.

A harccsoportok helye az európai katonai képességük fejlődésében

Amikor a maastrichti szerződés (1992) létrehozta az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikáját, abban még csak ígéretként szerepelt egy közös védelempolitika kialakításának lehetősége. Csak az amszterdami szerződésben sikerült megfogalmazni, hogy mire is lenne hivatott ez a közös védelempolitika, miután a tagállamok között egyetértés született a Nyugat-európai Unió által 1992-ben megfogalmazott petersbergi feladatok átvételéről. Így az Európai Tanács 1999. decemberi helsinki ülésén elfogadott fő célkitűzés – amely a boszniai és a koszovói válságkezelő műveleteket szem előtt tartva egy hadtest szintű, 50-60 ezer fős, 60 napon belül bevethető erő megeremtését írta elő – a válságkezelésnek a humanitárius műveletektől és a béketeremtésig jelentkező katonai feladatok végrehajtására irányult. A helsinki fő célkitűzés már rendelkezett ennél rövidebb időn belül bevethető, kisebb gyorsreagálási elemek biztosításáról is. Ezek a helsinki

fő célkitűzés által generált képességfejlesztési ciklusban még nem kaptak olyan kitüntetett figyelmet, mint a 2010-es fő célkitűzésben megcélzott harccsoportok. Az EU katonai törzse a helsinki fő célkitűzés keretében kidolgozta az ezek alapjául szolgáló dokumentumokat. Ilyen például a 2002 júliusában elfogadott úgynevezett keretnemzet-koncepció, amely abból a megfontolásból született, hogy a gyors reagálást igénylő műveletek esetén célszerű különleges felelősségi köröket – ha tetszik: vezető szerepet – biztosítani egy tagállamnak vagy tagállamok egy csoportjának. Ilyen a 2003-as katonai gyorsreagálási koncepció is. Az utóbbi értelmében ez a képesség azt jelenti, hogy a Tanácsnak a művelet megkezdésére vonatkozó döntésétől számítva az EU erői – az adott válságtól függően – 5-30 napon belül bevetetők a helyszínen. A koncepció a gyorsreagálási képességek alfajaként megkülönböztette az azonnali reagálást, amelynek értelmében az EU a Tanács határozatát követő öt napon belül képes lenne erőket bevetni a válság helyszínén.

A harccsoport-koncepcióhoz vezető úton a 2003. év kulcsfontosságúnak tekinthető. 2003-ban – végrehajtásának háttérdejére – az EU Tanácsa teljesítettnek minősítette a helsinki fő célkitűzést. A katonai képességekről 2003 júniusában kiadott nyilatkozat megfogalmazása szerint az Európai Unió rendelkezik a petersbergi feladatok teljes spektrumának végrehajtásához szükséges katonai képességekkel, bár bizonyos hiányosságok még mutatkoznak. A Tanács megállapításai szerint ezek a bevetés gyorsaságára vonatkoznak, illetve kockázatot jelentenek a petersbergi feladatspektrumnak a katonai erő intenzívebb alkalmazását igénylő végén, különösen akkor, ha az EU-nak több műveletet kell párhuzamosan végrehajtania. Az Európai Unió ezért egy új fő célkitűzést készített elő, amely a mennyiségi dimenzió helyett a minőségi kérdésekre összpontosított.

Az év másik meghatározó eseménye az Artemis művelet lebonyolítása volt a Kongói Demokratikus Köztársaságban. Ez volt az EU által végrehajtott első önálló katonai művelet. (A szintén 2003-ban Macedóniában végrehajtott Concordia művelethez az Unió NATO-képességeket is igénybe vett.) Az Ituri tartományban 2003 tavaszán annyira megromlott a helyzet, hogy a helyszínen szolgálatot teljesítő uruguayi ENSZ-békefenntartók nem tudták biztosítani a tartomány lakosságának biztonságát. Az ENSZ a kontingensének megerősítéséig egy átmeneti erő kiküldését kérte a helyzet stabilizálása érdekében. A felhívásnak az EU a 2003 júniusától szeptemberig tartó Artemis művelet megindításával tett eleget, amelynek keretében francia vezetéssel (és túlnyomórészt francia részvétellel) körülbelül 1900 katona vett részt. A művelet az ez évben felvetett harccsoport-koncepció előképeinek tekinthető

mind a bevetés gyorsasága, mind a csapatok létszáma tekintetében: a koncepció kidolgozásakor referenciaként kezelték az Artemist.

A Európai Tanács által elfogadott 2003. decemberi európai biztonsági stratégia – amely először tett hitet az Európai Unió globális politikai szerepe mellett – kiegészítette az ESDP-nek az EU-szerződésben foglalt feladatait, és rámutatott arra, hogy az EU egészét érintő fenyegetések kezelése érdekében az uniónak aktívabbnak kell lennie, jobb képességekkel kell rendelkeznie, és összehangoltabban kell fellépnie. A válságok kezelésére eszközök széles skáláját kell bevetnie, ami előrevetíti azt is, hogy a katonai és civil eszközök alkalmazására egyszerre, összehangolt módon lesz szükség. Szintén az európai biztonsági stratégia fogalmazta meg azt az elvet, hogy az uniónak lehetőleg már a válságok azon szakaszában fel kell lépnie, amikor a helyzet romlása, súlyosbodása még viszonylag kisebb beavatkozás árán elkerülhető. Ez azt is jelenti, hogy ennek gyorsasága döntő fontosságú lehet, így a katonai képességek tekintetében a gyorsreagálású elemek felértékelődnek.

Az ESDP számára kijelölt – így a harccsoportokra is érvényes – feladatok köre

A petersbergi feladatok (EU-szerződés, 1997):

- humanitárius és mentési feladatok;
- békefenntartás;
- a válságkezelés során végrehajtandó harci feladatok, beleértve a béketeremtést.

Az európai biztonsági stratégiában (2003) felsorolt további feladatok:

- közös leszerelési műveletek;
- harmadik országoknak nyújtott támogatás a terrorizmus elleni küzdelemben;
- a szélesebb intézményépítés részeként a biztonsági szektor reformjára irányuló műveletek.

A harccsoport-konceptió megszületése

A harccsoport-konceptió hátterében az Egyesült Királyság és Franciaország kezdeményezése állt – mint ahogy az uniós védelempolitika kifejlesztésére tett első lépést is a két ország vezetőinek 1998. decemberi St. Malo-i nyilatkozata jelentette. A brit és francia fél között már 2003 februárjában, a Le Touquet-i találkozón felmerült a gyorsreagálási képességek fejlesztésének szükségessége. Sokan ezt a megbeszélést tartják a harccsoport-konceptió kezdetének, ám a konkrét elképzelés csak a két ország védelmi minisztereinek 2003. november 24-i egyeztetései során született meg. Az elképzelés a szeptember 1-jén befejezett Artemis műveletben bevett erőket vette mintául, és olyan képességet vizionált, amelyet az ENSZ kérésére, az ENSZ Alapokmány VII. fejezete értelmében vethet be az Európai Unió. A koncepció későbbi fejlődésében is kulcsfontosságú (bár nem kizárólagos) marad az ENSZ mint lehetséges „munkáltató” szerepe. Az ENSZ jelentőségét a koncepcióban csak részben magyarázza az Artemis sikere. A másik oka valószínűleg az európai biztonsági stratégiában hangsúlyozott „hatékony multilateralizmus” elve, illetve ezen belül az ENSZ központi szerepe, mint az EU külkapcsolatait vezérlő egyik elem. Az ENSZ és a multilateralizmus szerepe a stratégiában az iraki beavatkozás nyomán a transzatlanti kapcsolatokban kiobbant konfliktus miatt kapott ekkora hangsúlyt – nem utolsósorban az uniónak a válságok kezeléséhez való, az Egyesült Államoktól különböző, az egyoldalú akciókat elvető hozzáállását aláhúzóan.

Az év végén Németországot is bevonták az egyeztetésekbe, így a koncepció 2004 februárjában brit–francia–német közös

kezdeményezésként került az EU elé. A február 10-én benyújtott dokumentum azt javasolta, hogy az EU alakítson ki néhány harccsoport méretű egységet, amelyek képesek rövid időn belül önálló műveletek végrehajtására, különösen az ENSZ felkérésére, és amelyeket az adott művelet szükségleteinek megfelelően lehet alakítani. A harccsoportok körülbelül 1500 fős egységek lennének, amelyeket 15 napon belül be lehet vetni. A harccsoportok 30 napon keresztül tarthatók bevetésben, megfelelő utánpótlással pedig ez az idő 120 napra hosszabbítható. A javaslat különösen az Artemis művelethez hasonló áthidaló, az ENSZ-erők megerkeztét vagy megerősítését megelőző, biztosító műveletben látta az EU harccsoportjainak felhasználhatóságát.

Az EU katonai törzse 2004 márciusában megkezdte a harccsoport-konceptió kidolgozását. Javier Solana, az EU közös kül- és biztonságpolitikai főképviseleje áprilisban jelentést terjesztett az uniós védelmi miniszterek elé, amelyben menetrendet és módszertant javasolt a harccsoportok megvalósítására. Itt esett szó először arról, hogy 2005. január 1-jétől egy kezdeti műveleti képességet kell kialakítani, majd a harccsoportoknak 2007-től kell elérniük a teljes műveleti képességet. A jelentés felhívta a figyelmet arra, hogy a gyorsreagálási képességek nem korlátozódnak a harccsoportokra, ám – kihasználva a terv támogatottságát – most elsősorban ezen a koncepción keresztül történik a gyorsreagálási képességek fejlesztése. Javier Solana arra is rámutatott, hogy a gyors reagálás nem kizárólag a kijelölt erők magas készségi szintjét kívánja meg, hanem kiterjed a döntéshozatal és a tervezés sebességére is. Az ENSZ szerepe mellett a jelentésben szó esett arról is, hogy a harccsoport-képesség megteremtése a NATO számára is előnyös, hi-

szen, a gyorsreagálási képességek fejlesztésére irányuló – mindkét szervezet részéről tapasztalható – törekvések kölcsönösen erősíthetik egymást.

Az Európai Unió Tanácsa május 14-én jóváhagyta a jelentésben foglaltakat, és a javaslatokat integrálták az ekkor elfogadott 2010-es fő célkitűzésbe. A célkitűzés figyelembe veszi az ESDP számára az európai biztonsági stratégiában kijelölt újabb feladatokat, a helsinki fő célkitűzés meghatározása óta végrehajtott uniós katonai műveletek tapasztalatait, valamint a technológiákban bekövetkezett fejlődést, és elsősorban minőségi megközelítést követ. Ennek megfelelően az uniónak képesnek kell lennie több, a beavatkozás különböző szintjét megkívánó művelet egyidejű végrehajtására. A Tanács a második képességfejlesztési ciklus fő elemeiként az interoperabilitást, a bevetetőséget és a fenntarthatóságot jelölte meg. A célkitűzés egyik legfontosabb eleme a gyorsreagálási

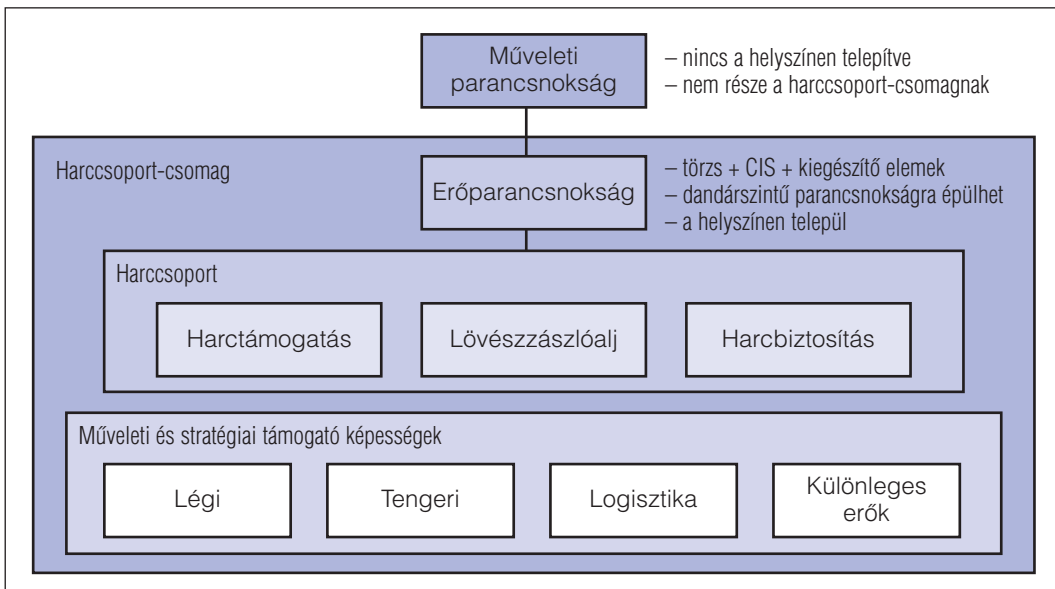
si képességek fejlesztése volt a harccsoportok formájában.

A harccsoportok általános jellemzői

A harccsoportokkal kapcsolatos alapkövetelményeket meghatározó fő dokumentumok a 2010-es fő célkitűzés, a katonai-képesség-felajánlási konferencián született nyilatkozat az európai katonai képességekről (2004. november 22.) és a harccsoport-kon koncepció (újabb változat: 2006. október 5.). Ezek alapján a harccsoport a gyorsreagálási képességek speciális formája, az egyik lehetséges módja annak, hogy biztosítható legyen a gyorsreagálást kívánó, az Európai Unió által vezetett válságkezelő műveletekhez szükséges képesség.

A harccsoport a legkisebb olyan, katonailag hatékony, hiteles, gyorsan bevethető, összefüggő „erőcsomag”, amely képes önálló műveletek vagy nagyobb művele-

A harccsoportok felépítése

(CIS = kommunikációs és informatikai szolgálat)

Az EU-szerződésből és az európai biztonsági stratégiából eredő feladatok végrehajtása érdekében, valamint a képességtervezés céljából kialakított öt „**illusztratív forgatókönyv**”:

- harcoló felek erővel történő szétválasztása;
- konfliktusmegelőzés;
- stabilizáció, újjáépítés, valamint katonai tanácsadás harmadik országoknak;
- mentési műveletek kedvezőtlen körülmények között;
- humanitárius műveletek támogatása.

tek bevezető szakaszának végrehajtására. Alapját egy zászlóalj méretű összefegyvernemi erő adja, amelyet harctámogató (például műszaki egységek, légvédelem) és harcbiztosító elemek (például logisztikai támogatás) egészítenek ki. Telepíthető erőparancsnokság, valamint olyan, előre kijelölt műveleti és stratégiai támogató elemek kapcsolódnak hozzá, mint a stratégiai szállítási képesség vagy a logisztika. Ez a leírás eléggé általános ahhoz, hogy az adott műveletet vezető műveleti parancsnok a szükségleteknek megfelelően alakíthassa a bevetésre kijelölt harccsoportot. A kiegészítő képességekkel együtt a harccsoport létszáma végül meghaladhatja az 1500 főt, de a végső létszám harccsoportonként eltérő.

A harccsoportok bevetethők a petersbergi feladatok teljes spektrumában, valamint az európai biztonsági stratégiából eredő feladatok mindegyikében, különösen a válságkezelés során felmerülő harci feladatokban – figyelembe véve a méretüket. A 2010-es fő célkiűzés megvalósítását célzó képességfejlesztési folyamat tervezésének megkönnyítése érdekében ezeket a feladatokat az EU katonai törzse öt illusztratív forgatókönyv formájában értelmezte. Ezek a forgatókönyvek olyan lehetséges, általános művelettípusokat jelentenek, amelyek végrehajtására az Európai Unió a képességfejlesztési ciklus végén

képes lesz. Bár az öt feladattípus mindegyikén belül elképzelhetők gyorsreagáló képességet kívánó műveletek, különösen az utolsó kettő esetében lehet indokolt a harccsoportok bevetése. A harccsoportok alkalmazásának nincsenek földrajzi határai. A másodlagos források ugyan emlegetnek egy Brüsszeltől számított 6000 km-es távolságot, de ez a határ nem szerepel a főbb uniós dokumentumokban, és állítólag csak tervezési célokat szolgál.

A 2010-es fő célkitűzés értelmében a harccsoportot alkalmazó művelet esetén a Tanácsnak a válságkezelési koncepció elfogadását követő öt napon belül határoznia kell a művelet megindításáról, a Tanács döntésétől számított tíz napon belül pedig az EU erőinek meg kell kezdeniük a művelet végrehajtását a helyszínen. Mivel a rendelkezésre álló tíz nap a harccsoporthoz erőket felajánló ország saját, nemzeti döntéshozatali folyamatait is magában foglalja, a határidő azt jelenti, hogy a harccsoportot alkotó erőket öt-tíz napos készségben kell tartani. A harccsoportnak – megfelelő utánpótlás esetén – fenntarthatónak kell lennie a művelet befejezéséig vagy a harccsoportot felváltó nagyobb erők megérkeztéig. A tervezésnél ezért 30 napos legrövidebb műveleti időt vesznek alapul, amelynek meghosszabbíthatónak kell lennie 120 napra.

A harccsoportok a többnemzetiség elvén alapulnak, és vagy egy keretnemzet, vagy tagállamok koalíciója hozza őket létre. Mivel a többnemzetiség elve mögött az az elgondolás áll, hogy a harccsoportok kialakítására irányuló közös erőfeszítések hozzájárulnak a tagállamok haderői közötti interoperabilitás fejlesztéséhez, megfigyelhető az a törekvés, hogy elkerüljék a „nemzeti” harccsoportok kialakítását. Több harccsoport esetében már meglévő, az EU keretein kívül

létrehozott katonai együttműködésre támaszkodtak a tagállamok, így az olasz–magyar–szlovén harccsoport alapját a három nemzet által az ENSZ keretében zajló békefenntartó műveletekhez kialakított dandár (Többnemzeti Szárazföldi Kötelék) adja. A spanyol–olasz kételtű erők szintén alapját képezik egy harc-

csoportnak, és a svéd, finn, észt és norvég részvétellel létrehozott északi harccsoport háttérében is az északi békefenntartó dandár áll. Ezeket a harccsoportokat – az ad hoc jelleggel kialakított társaikkal szemben – többször is felajánlják a harccsoportlistán. Mivel a tagállamok felelősek azért, hogy teljes harccso-

A harccsoportok beosztása

	Készenlét	Harccsoport	Keretnemzet
Előzetes műveleti képesség	2005/I	UK	UK
		FR	FR
	2005/II	IT	IT
	2006/I	DE, FR	DE
		IT, ES, PT, EL	ES
2006/II	FR, DE, BE	FR	
Teljes műveleti képesség	2007/I	FR, BE	FR
		DE, NL, FI	DE
	2007/II	IT, HU, SI	IT
		EL, BG, CY, RO	EL
	2008/I	SE, FI, EE, NO, IE	SE
		ES, FR, DE, PT	ES
	2008/II	DE, FR, ES, BE, LU	DE
		UK	UK
	2009/I	IT, ES, PT, EL	IT
		EL, BG, CY, RO	EL
	2009/II	FR, BE	Nincs eldöntve
		CZ, SK	CZ
	2010/I	PL, DE, LV, LT, SK	PL
		UK, NL	UK
	2010/II	IT, RO, TR	IT
Még nincs felajánlás			

Magyarázat: BE = Belgium; BG = Bulgária; CY = Ciprus; DE = Németország; EE = Észtország; EL = Görögország; ES = Spanyolország; FI = Finnország; FR = Franciaország; HU = Magyarország; IE = Írország; IT = Olaszország; LU = Luxemburg; NL = Hollandia; NO = Norvégia; PT = Portugália; RO = Románia; SE = Svédország; SI = Szlovénia; SK = Szlovákia; TR = Törökország; UK = Egyesült Királyság.

port-csomagot ajánljanak fel (azaz bizottság például a megfelelő irányítási és vezetési struktúrákat, vagy a stratégiai szállítási képességeket), a harccsoportok túlnyomó többségét egy-egy nagy tagállam vezeti. A tagállamoknak arra is lehetőségük van, hogy a harccsoport-csomagokon kívül kiegészítő képességeket ajánljanak fel, amelyek – ha az adott művelethez szükség van rájuk – szabadon csatolhatók hozzájuk.

Tekintettel a harccsoportok korlátozott méretére és többnemzeti jellegére, a kisebb tagállamok is képesek részt venni kialakításukban. Már a legelső harccsoport-felajánlási konferencián 20 tagállam jelezte részvételi szándékát egy vagy több harccsoportban. A kimaradó öt tagállam közül Ciprus kiegészítő képességet ajánlott fel, Írország és Észtország pedig jelezte, tárgyalásokat folytat annak érdekében, hogy csatlakozhasson valamelyik alakulathoz. A jelenlegi állás szerint 27 tagállamból csak az ESDP-ből kimaradó Dánia, valamint a számottevő haderővel nem rendelkező Málta nem részese a harccsoportokkal kapcsolatos munkának. Némi fejtörést okozott a harmadik államok (a nem EU-tag NATO-tagállamok) bevonásának kérdése. Norvégia már korán jelezte érdeklődését az északi harccsoportban való részvétel iránt, amire az EU és a NATO közötti megállapodások értelmében lehetősége nyílhatott. Mivel ebből a szempontból Izland és Törökország is hasonló státusban van, a norvég hozzájárulás engedélyezése Törökországra is kiterjedt volna. Ez nyilvánvaló politikai problémákat vetett fel az esetleges görög ellenérzések miatt. Végül a nem EU-tag NATO-tagállamok, valamint az EU-tagjelöltek is megkapták azt a jogot, hogy felajánlást tegyenek a harccsoport-koncepció keretében.

A felajánlás a félévente (október-november, illetve május körül) megrendezett harccsoport-koordinációs konferenciákon történik. A legelső ilyenre 2004. november 22-én került sor, amikor a tagállamok előzetesen 13 harccsoportot ajánlottak fel. Ez azért számított sikernek, mert az eredeti koncepció hét-kilenc egységgel számolt. A felajánlott harccsoportok fél évig vannak készenlétben. A harccsoportok előzetes műveleti képességének idején, 2005–2006-ban ez félévente egy-egy harccsoport készenlétben tartásával járt a tervek szerint. A teljes műveleti képesség elérése azt jelentette, hogy 2007. január 1-jétől egyszerre két-két harccsoport áll készenlétben, és az unió rendelkezik azazal a képességgel, hogy párhuzamosan két, harccsoport bevetését igénylő, műveletet folytasson úgy, hogy ezeket csaknem egyszerre kezdi meg.

A harccsoportokat öt évre előre jelölik ki; a harccsoport-koordinációs konferencia után kezdődő félévtől számított egy évre kijelölt harccsoportok részletesen meghatározott, végleges felajánlások; az azt követő két év harccsoportjai felajánlásnak, az ezen időhatáron kívül esők pedig előzetes felajánlásnak számítanak. Mivel a harccsoportokat „készen”, összehangolt és egységes csomagként kell felajánlani, a harccsoportok kiképzéséért, felkészítéséért és minősítéséért a hozzájáruló tagállamok, különösen a keretnemzet felelős. A NATO gyorsreagáló erejével való összehang biztosítása érdekében ezen folyamatok alapját a szövetség szabványai és eljárásai képezik.

Az általa vezetett katonai válságkezelő műveletek – így a harccsoportok bevetésével indított műveletek – vezetésére az unióknak három opció áll rendelkezésére.

A Berlin Plusz megállapodás értelmében az EU a NATO európai főparancsnok-

sága mellett telepített sejtjét felhasználva támaszkodhat a szövetség vezetési képességeire. Legutóbb a NATO vezette SFOR-t felváltó boszniai Althea-műveletet indították ilyen módon, azonban az utóbbi években megfigyelhető az EU törekvése a NATO-eszközök kerülésére.

A második lehetőség a tagállamok által felajánlott öt nemzeti műveleti parancsnokság valamelyikének felhasználása (például a 2006-os EUFOR RD Congo esetén a Németország által felajánlott potsdami, az idei év elején induló EUFOR Chad/RCA esetén a Mont Valérien-i francia műveleti parancsnokság lesz felelős a művelet irányításáért). Ebben az esetben a kijelölt nemzeti (brit, francia, görög, német, olasz) parancsnokságot a többi tagállam által előre felajánlott tisztek bevonásával „többszemélyes” alakítják. Magyarország – a műveletek helyszínén való katonai jelenlét nélkül – ilyen törzstiszteknek a műveleti parancsnokságra való delegálása révén vett részt például az Artemis, vagy az EUFOR RD Congo végrehajtásában.

Egy harmadik vezetési opció a 2007. január 1-jétől műveleti képességgel rendelkező uniós műveleti központ aktiválása. A műveleti központ az EU – formálisan a Tanács egyik főigazgatóságaként működő – katonai törzsen belül alakult meg, és egy mindössze nyolcfős magból áll, amelyet előre kijelölt, az uniós szervektől és a tagállamoktól érkező erősítésekkel viszonylag gyorsan teljes értékű műveleti parancsnoksággá lehet fejleszteni. A műveleti központ kialakítását az iraki kérdés során tapasztalt egyoldalú amerikai fellépés nyomán megromlott hangulatban Belgium, Franciaország, Luxemburg és Németország javasolta 2004. áprilisi találkozásánál a céllal, hogy a stratégiai és műveleti tervezés szintjén is függetlenítse az EU-t a NATO-tól és az Egyesült Államoktól.

(A leendő műveleti parancsnokság javasolt helyszínéről a terv „tervüzeni kezdeményezésként” lett ismert). Amerikai és NATO-körökben a találkozót – a résztvevők mindegyikét jellemző édesipari hagyományokra célozva – lekicsinylően „csokoládé-csúcs” néven emlegették.

A műveleti központ értékét integrált jellege adja, azaz nemcsak katonai, de civil állományja is van, így főként olyan műveletek tervezése és vezetése során lehet hasznos, amelyek az adott válsághelyzet kezelésére civil és katonai eszközöket is felhasználnak. Emiatt a harccsoportokat alkalmazó műveletek esetén leginkább a második opció jöhet szóba, így a készenlétben lévő harccsoportok mellé kijelölik az öt felajánlott nemzeti műveleti parancsnokság valamelyikét.

A soros elnökségi trojka (Németország, Portugália és Szlovénia) 2007 első felében beterjesztett javaslata alapján megkezdődött a 2003-as katonai gyorsreagálási koncepció felülvizsgálata, amelynek lezárása 2008 közepére várható. A harccsoportok szempontjából is fontos lehet, hogy novemberben elkészült a tengeri gyorsreagálási koncepció tervezete, illetve folyik a légi gyorsreagálási koncepció előkészítése is annak érdekében, hogy a harccsoportok mellé rendelkezhetők legyenek a működésükhöz fontos tengerészeti és légi képességek.

A harccsoportokkal kapcsolatban felmerülő problémák

A harccsoport-koncepcióval kapcsolatos egyik fő kérdés a döntéshozatal és a tervezés számára szabott szoros határidőkre vonatkozik. A folyamat az unió részéről is hosszadalmas, és több szereplőre terjed ki. Amikor felmerül annak lehetősége,

hogyan az EU beavatkozik egy válságba, a Tanács szervei előkészítenek egy válságkezelési koncepciót, amely rögzíti az esetleges művelet politikai és katonai céljait. Amennyiben a Tanács ezt elfogadja, a katonai törzs – az EU Katonai Bizottságától érkező utasításnak megfelelően – kidolgozza a katonai stratégiai opciókat, azaz azonosítja az adott válság katonai eszközökkel való megoldásának lehetséges módjait. A Tanács a katonai szervek javaslatának megfelelően kiválaszt egy opciót. Ennek alapján elkészül a műveleti parancsnoknak útmutatást biztosító katonai irányelv – ekkor kezdődik a műveleti tervezés. A műveleti parancsnok vezetésével előbb a műveleti koncepció készül el, amely lehetővé teszi a művelethez szükséges katonai képességek és erők aktiválását, majd a konkrétabb műveleti terv. Ezek után indulhat meg a művelet.

A válságkezelési koncepció elfogadásától öt nap áll rendelkezésre a fenti folyamat lebonyolítására. Gyorsreagálású műveletek esetén ezért a döntéshozatali és tervezési folyamat bizonyos részei kimaradnak, vagy egymással párhuzamosan zajlanak. Amennyiben harccsoport bevetésére kerül sor, kimaradhat a képességek és erők kijelölésére és aktiválására irányuló lépés; a harccsoport mellé kijelölt műveleti parancsnokság pedig már a művelet megindítása felé mutató első formális döntések előtt megkezdheti a műveleti tervezést.

Problémát jelenthet azonban a fővárosokban zajló döntéshozatal is, ami elhúzódhat, mivel a katonai műveletek engedélyezése egyes tagállamokban bonyolultabb, és parlamenti jóváhagyást kíván. Tekintettel az egyes tagállamokra jellemző különböző „válságkezelési kultúrákra”, az is előfordulhat, hogy a harccsoportban részt vevő valamelyik tagállam fenntartá-

sai megakadályozzák az adott harccsoport bevetését. Igaz, ennek viszonylag kicsi a valószínűsége, hiszen a harccsoport-koncepció értelmében különösen az ENSZ támogatására vetnék be ezt a képességet. Ebben az esetben pedig számolhatunk egy ENSZ-mandátum meglétével, azaz a művelet megfelelő nemzetközi jogi legitimitációval rendelkezik.

Egy másik jelentős probléma a stratégiai légi szállítási képességek szűkösége. Egy harccsoport állományának és felszerelésének eljuttatása távoli helyszínekre a megfelelő kapacitású és hatósugarú szállítógépek meglétét feltételezi. A tagállamok jelenleg csak igen korlátozottan férnek hozzá olyan nagy kapacitású gépekhez, mint a C-17-esek vagy az An-124-esek. Az Egyesült Királyság birtokában van négy lízingelt C-17-es, illetve NATO-tagállamok egy csoportja tervezi három vagy négy ilyen típusú gép közös beszerzését. (A gépek állomásoztatására a pápai repülőtérrel szemelték ki.) Ez a képesség azonban még egy ideig nem áll rendelkezésre, az első gép csak 2008 végére várható. Több uniós tagállamnak közös és korlátozott hozzáférése van néhány bérelt ukrán An-124-eshez. Megoldást jelenthet majd az Airbus A400M gépeinek hadrendbe állítása több európai haderőben, ám ez megintcsak néhány évbe telik.

A harccsoport-koncepció ötletének felmerülése óta boncolgatott kérdés az EU-harccsoportok és a NATO reagáló erők (*NATO Response Force – NRF*) viszonya. Kétségtelenül hasonló, a gyorsreagálási képesség kialakítását célzó törekvésekről van szó, bizonyos eltérésekkel (az NRF rendelkezésére álló erők eléri a 25 ezer főt, a készségi idő 5-30 nap között van stb.). Az NRF elvileg az V. cikkely hatálya alá eső műveletekben is felhasználható, és mérete miatt nagyobb valószínűséggel

vetetik be a válságkezelés feladatspektrumának intenzívebb felén, nagyobb arányú műveletekben. A koncepció kezdeményezői leszögezték, hogy a harccsoportok felkészítése kiegészíti az NRF-et, és a cél a két kezdeményezés egymást erősítő fejlődése. Mivel a kisebb forrásokkal rendelkező tagállamok ugyanazokat az erőket ajánlják majd fel mindkét keretben, megfelelően koordinálni kell a felajánlásokat. Előnyt jelent, hogy a harccsoportok féléves készenléti beosztását éppen az NRF-fel való könnyebb összehangolás érdekében alakították ki, és a harccsoportokra a NATO szabványait és eljárásait alkalmazzák. Elemzők arra hívják fel a figyelmet, hogy az uniós gyorsreagálású egységek kisebb mérete miatt a kis tagállamok is részt vehetnek a harccsoportokkal kapcsolatos munkában, azaz könnyebben bevonhatók a gyorsreagálási képességek kialakításához vezető képességfejlesztési folyamatba.

A harccsoportokat az EU még nem vette be válságok kezelésére. A gyakorlatban való bizonyítás hiánya az egyik legfőbb politikai probléma velük kapcsolatban. A harccsoportok 2005 elejétől egy-egy egység erejéig korlátozott, 2007 januárjától pedig teljes műveleti képességgel rendelkeznek. A 2005 óta eltelt időszakban több olyan katonai művelet indult, amelyben elképzelhető lett volna a bevetésük: 2006. július végétől 2006 novemberéig tartott a választási folyamat biztosítására hivatott EUFOR RD Congo művelet a Kongói Demokratikus Köztársaságban; 2006. augusztus–szeptemberben a tagállamok ígéretet tettek a Libanonban szolgálatot teljesítő ENSZ-békefenntartó erő, az UNIFIL megerősítésére; 2007 második felétől pedig EUFOR Chad/RCA néven kívánnak csapatokat küldeni Csádba, illetve a Közép-afrikai Köztársaságba, a dár-

fúri menekülteknek menedéket nyújtó táborok védelmére. Az EUFOR RD Congo művelet arányait tekintve megfelelt egy, harccsoport alkalmazásával indítható műveletnek, és hírek szerint valóban felmerült a készenléten lévő harccsoport bevetésének lehetősége. Az UNIFIL megerősítésekor az európai felajánlások viszonylag lassan érkeztek a helyszínre, így itt áthidaló szerepben kerülhetett volna sor egy harccsoport alkalmazására. A 2008 februárjában indítandó EUFOR Chad/RCA művelet – amely a szükséges képességek hiánya folytán hónapokig húzódott – nagyjából 3500 katona bevetésével jár majd.

A harccsoportok bevetésének elmaradása különböző okokra vezethető vissza. Bizonyos esetekben politikai okok húzódnak meg a háttérben; esetleg a tagállamok tartanak a harccsoportoknak a válságkezelési feladatrendszer intenzívebb felén elhelyezkedő műveletekben való alkalmazásától. Előfordulhat, hogy a művelet nem esik egybe a harccsoportok féléves készenléti periódusával, és megoldatlan a művelet folytatásának kérdése, amennyiben az túllépi a 120 napos határidőt. (Ha a másik harccsoportot használják fel a művelet folytatására, az EU nem teljesítheti a két párhuzamos gyorsreagálású művelet indításának és fenntartásának képességét). Lehetséges, hogy a harccsoport mérete nem felel meg az adott művelet követelményeinek. Az a benyomásunk támadhat, hogy az unió a neki megfelelő műveletre várna, miközben nőhet a harccsoportok alkalmazására irányuló politikai nyomás. Elemzők a fenti problémák alapján arra figyelmeztetnek, hogy szükségessé válhat a harccsoport-koncepció revíziója.

Mindezek ellenére a harccsoport-koncepció politikai sikernek tekinthető. Korlá-

tozott mérete miatt a kis tagállamok is részt vehetnek megvalósításában (jelenleg 27 tagállamból 25 járul hozzá), azaz vállalják a gyorsreagálású elemek biztosításához szükséges együttműködést, erőik

interoperabilitásának erősítését, esetleg a specializáció lehetőségét. Még ha felül is kell vizsgálni a koncepciót, az elmúlt évek erőfeszítései kitűnő képességfejlesztési gyakorlatnak tekinthetők. ■

Irodalom

Andersson, Jan Joel: Armed and Ready? The EU Battlegroup Concept and the Nordic Battlegroup. *SIEPS Report*, 2006. 2. szám (2006. március).

Anrig, Christian F.: EU-Kampfgruppen. Normative Determinanten im europäischen Streitkräfte-transformationsprozess. *Military Power Revue der Schweizer Armee*, 2006. 2. szám, 21–32. o.

Boyer, Yves: *The Battle Groups: Catalyst for a European Defence Policy*. European Parliament Briefing Paper, 2007. október.

Hamelink, Ron: The Battlegroups Concept: A Versatile Force Package. *Impetus*, 2006. tavasz/nyár, 12–15. o.

Horváth Gábor – Szép László: Az európai gyorsreagálási képesség kialakítása és az Európai Unió harccsoportjai I–IV. *Új Honvédségi Szemle*, 2006. 2–5. szám (2006. február–május).

Kerttunen, Mika – Koivula, Tommi – Jeppsson, Tommy: *EU Battlegroups. Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation*. Research Reports No. 30, National Defence College, Helsinki, 2005.

Kucheida, Jean-Pierre: *The EU battlegroups – reply to the annual report of the Council*. Report submitted on behalf of the Defence Committee. Assembly of Western European Union, 2007. június 5.

Lindstrom, Gustav: Enter the EU Battlegroups. *Chaillot Paper*, No. 97, 2007. február.

Mölling, Christian: EU Battle Groups – Where Next? ISIS Europe. *European Security Review*, No. 31, 2006. december.

Mölling, Christian, NATO and EU Rapid Response: Contradictory or Complementary? *CSS Analyses in Security Policy*, 2007. 22. szám (2007. október).

Quille, Gerrard: *The EU Battlegroups*. European Parliament, Brüsszel, 2006. szeptember 12.